

ANNA PATEREK¹Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie
ORCID: 0000-0002-5777-9129

Zrównoważony rozwój energetyczny w polityce współpracy rozwojowej Austrii

Wprowadzenie

Strategia bezpieczeństwa Austrii z 2024 r. zalicza do obszarów pozwalających na budowanie odporności państwa i koordynację zaangażowania w sytuacjach kryzysowych obok zarządzania kryzysowego i obrony narodowej również ochronę klimatu, współpracę rozwojową oraz pomoc humanitarną, jako przyczyniające się do kompleksowego zapewnienia bezpieczeństwa. Już w jej wstępie wicekanclerz Werner Kogler podkreślił, że „w ostatnich latach, nie tylko w kontekście rosyjskiej agresji, nauczyliśmy się, że kwestie takie jak bezpieczeństwo energetyczne oraz zależności gospodarcze i technologiczne muszą znajdować się w centrum oceny polityki bezpieczeństwa. Musimy także wyciągnąć wnioski z wcześniejszych błędnych ocen” (Bundeskanzleramt, 2024, s. 5). W wyniku agresji Rosji na Ukrainę oraz wykorzystania energii jako broni, sytuacja na rynkach eskalowała i przerodziła się w globalny kryzys energetyczny. Kryzys ten dodatkowo zaostrzony jest przez konflikty geopolityczne oraz skutki pandemii koronawirusa. W szczególności przerwy w globalnych łańcuchach dostaw doprowadziły do znacznej niepewności w zakresie zaopatrzenia w energię oraz przyczyniły się do dramatycznie rosnących cen. Co więcej, mimo że nastąpił częściowy powrót do paliw kopalnych, kryzys pełnił jednocześnie funkcję katalizatora dla transformacji energetycznej, promowanej przez międzynarodowe organizacje z siedzibą w Wiedniu, jako energetycznym *hub*-ie (*Vienna Energy Hub*). Niezbędnym warunkiem zrównoważonego rozwoju jest zrównoważona strategia energetyczna. Jej komplementarnymi składnikami są: wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i efektywność energetyczna. W Agendzie 2030 wśród 17 celów zrównoważonego rozwoju (*SDGs*) cel 7 zakłada zapewnienie „wszystkim dostępu do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie”. Z kolei cel 13 podkreśla konieczność pilnej reakcji „w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom” (*Cele...*). Austria jest jednym z najbardziej aktywnych krajów na arenie międzynarodowej w zakresie ochrony klimatu, co potwierdza również utrzymujący się jeden z najwyższych udziałów dwustronnej ODA wśród członków DAC, której głównym celem jest ochrona środowiska (21% w latach 2021–2022). Niniejszy artykuł podejmuje próbę odpo-

¹ Artykuł udostępniany jest na licencji Creative Commons – CC-BY-SA 4.0 – uznanie autorstwa, użycie niekomercyjne, na tych samych warunkach.

wiedzi na pytanie o sposób forsowania zrównoważonego gospodarowania energią w austriackiej współpracy rozwojowej, zarówno w ramach multilateralnych, jak i bilateralnych, koncentrując się na wybranych jej aspektach. Analiza opiera się na hipotezie o realizacji austriackiej pomocy rozwojowej jako integralnego składnika polityki zagranicznej i współpracy międzynarodowej, a także adaptacji jej założeń do niestabilnych uwarunkowań środowiska zewnętrznego. Posłużono się elementami teorii utylitarnego liberalizmu, która spaja teorię polityki zagranicznej i teorię utylitaryzmu. Zakłada ona, że wewnętrzne interesy determinują działania państwa w obszarze polityki zagranicznej, a racjonalnie działający aktorzy koncentrują się na maksymalizowaniu korzyści (pożytku), które postrzegają jako zależne od czynników zewnętrznych (Freund, Rittberger, 2001, s. 68–104). Artykuł powstał w oparciu o analizę dokumentów rządowych, danych i raportów OECD oraz ośrodków eksperckich. Ma on charakter deskryptywno-analityczny. Wykorzystana została krytyczna analiza dyskursu i analiza przypadków (*case study*).

Energia jako impuls rozwojowy **– założenia Austriackiej Współpracy na rzecz Rozwoju (OEZA)**

Ustawa o współpracy rozwojowej z 2002 roku (*EZA-Gesetz*, 2002, 2003) definiuje główne cele OEZA, do których należą: redukcja ubóstwa, utrzymanie pokoju, ochrona środowiska oraz zachowanie zasobów naturalnych. W 2006 r. sekcja VII Federalnego Ministerstwa do Spraw Europejskich i Międzynarodowych (*Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten*, BMEIA) – Austriacka współpraca rozwojowa i wschodnia – oraz Austriacka Agencja Rozwoju (*The Austrian Development Agency*, ADA) przyjęły wytyczne zatytułowane *Energia dla zrównoważonego rozwoju*, znowelizowane w 2009 r. (BMEIA, 2006, 2009). Określały one interwencje w sektorze energetycznym w krajach rozwijających się i w procesie transformacji, służące wspieraniu zrównoważonego rozwoju w ramach międzynarodowych standardów (Milenijne Cele Rozwojowe, Światowy Szczyt w Johannesburgu). Podkreślono, że wsparcie w obszarze energii warunkuje osiągnięcie celów określonych w ustawie o współpracy rozwojowej: zwalczanie ubóstwa poprzez wspieranie rozwoju gospodarczego i społecznego, zapewnianie pokoju i bezpieczeństwa ludzkiego poprzez kształtowanie sprawiedliwego porządku energetycznego, oraz ochrona środowiska i zasobów naturalnych poprzez promowanie zrównoważonych rozwiązań energetycznych (ibidem, s. 8).

Zaangażowanie OEZA koncentrujące się na odnawialnych źródłach energii i efektywności energetycznej, rozumie się jako wkład w kształtowanie „sprawiedliwego” globalnego porządku energetycznego, a tym samym przyczynianie się do zapobiegania konfliktom między- i wewnątrzpaństwowym o zasoby (ibidem, s. 10). Dokument eksponuje specjalistyczne *know-how* austriackiej gospodarki w sektorze energetycznym (ibidem, s. 8). Zapowiada dalsze umacnianie austriackiego zaangażowania zarówno ukierunkowanego wyłącznie na ten sektor, jak i element przekrojowy wsparcia (m.in. rozwoju obszarów wiejskich, zdrowia) oraz współpracę z regionalnymi organizacjami krajów partnerskich (m.in. AU/NEPAD, ECOWAS,

SADC, FEMA, AFREC²). W strategiach regionalnych OEZA koncentruje się zarówno na regionach, w których partner „posiada własne podejście do energetyki, jak i na regionach, gdzie oczekuje się, że regionalne podejścia w obszarze energetyki będą miały pozytywny wpływ na podejście bilateralne OEZA (w sensie »dostosowania« do innych darczyńców) w tym regionie”. OEZA wspiera Wspólnotę Gospodarczą Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS) we wdrażaniu jej polityki energetycznej we współpracy z UNDP, Komisją Europejską, Francją i Niemcami. Do preferowanych obszarów zalicza się energię wodną, nowoczesną biomasę, solarne systemy termiczne i geotermię. W nich austriacka gospodarka dysponuje przewagą komparatywną oraz specjalistyczną wiedzą. Podkreślono większe zaangażowanie sektora prywatnego, również w kontekście budowy zdolności i transferu wiedzy w krajach partnerskich OEZA. Na poziomie wielostronnym OEZA wspiera działania UE, ONZ i międzynarodowych instytucji finansowych, które mają na celu sprawiedliwe i zrównoważone kształtowanie porządku energetycznego (ibidem, s. 4 i 14).

Następnie, przyjęte w 2009 r. strategiczne wytyczne austriackiej współpracy rozwojowej *Środowisko i Rozwój* przyporządkowały wsparcie poprawy efektywności energetycznej i rozpowszechniania energii odnawialnej jako jeden z obszarów zaangażowania na rzecz ochrony klimatu (BMEIA, 2009, s. 8). Zrównoważone rozwiązania, mają zapewnić „niezawodny i przystępny cenowo” dostęp do usług energetycznych w krajach rozwijających się. Podkreśla się odejście od paliw kopalnych i „niezrównoważonej” biomasy, przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego i „dochodowego” ludności. Krytycznie ocenia się pod tym względem agropaliwa (BMEIA, 2009, s. 25). Znajduje to swoje odzwierciedlenie również w ukierunkowaniu austriackich wkładów do międzynarodowych instytucji finansowych na tematy związane ze środowiskiem naturalnym i klimatem. Ministerstwo Finansów (BMF) koncentruje się tutaj szczególnie na efektywności energetycznej, energii odnawialnej, a także na wodzie i sanitacji (BMEIA, 2009, s. 30). Macierz wdrożenia strategicznych wytycznych w zakresie zrównoważonej energii przedstawia tabela 1.

W 2015 r. Austriacka Agencja Rozwoju opracowała dokument *Focus: Water – Energy – Food Security Nexus*³ (ADA, 2015; zob. *The Palgrave...*, 2023, s. 512–514). Zapowiedziano w nim, że w celu zwiększenia skuteczności działań rozwojowych przyszłe strategie, projekty i programy austriackiej współpracy rozwojowej, będą uwzględniały interakcje i współzależności między sektorowymi interwencjami w zakresie wody, energii i bezpieczeństwa żywności. To powiązane podejście ma pozwolić na osiągnięcie holistycznego wpływu na rozwój, przy czym za najważniejsze aspekty uznano ochronę klimatu, adaptację do zmian klimatu, wzmacnianie odporności gospodarstw domowych i społeczności wobec zmian klimatu i innych zagrożeń. Bezpieczeństwo dostaw wody, energetyczne i żywnościowe tworzą kluczowe obszary *nexusa*, zależne od odnawialnych (jak gleba, woda, biomasa) lub nieodnawialnych (paliwa kopalne i inne minerały) zasobów naturalnych (ADA, 2015, s. 2).

² Odpowiednio: African Union/New Partnership for Africa’s Development, Economic Community of West African States, Southern African Development Community, Federal Emergency Management Agency, African Energy Commission.

³ Tzw. *nexus WEF Water-Energy-Food* pojawił się jako dominująca rama dyskursywna w rozważaniach na temat infrastruktury w kontekście zmian klimatycznych.

Tabela 1

Macierz wdrożenia strategicznych wytycznych Środowiska i Rozwoj w zakresie zrównoważonej energii

Strategiczne wytyczne ds. Środowiska i Rozwoju	BMEiA i ADA	BMLF(UW ^{a)} (a także Urząd ds. Środowiska, AGES/Agencja ds. Bezpieczeństwa Żywności i Żywnienia, i inne agendy)	BMF/Federalne Ministerstwo Finansów	Inne ministerstwa
OCHRONA KLIMATU Wkład w lepszą efektywność energetyczną/ wprowadzanie ulepszeń w zakresie efektywności energetycznej i propagowanie odnawialnych źródeł energii	– wszystkie działania w sektorze energii definiowane są jako priorytet, zwłaszcza w ramach współpracy z inicjatywami regionalnymi; – rozważa się integrację odpowiednich działań we wszystkich istotnych programach i projektach oraz ich wdrażanie; – promuje się zrównoważone wykorzystanie biomasy do produkcji energii, z uwzględnieniem warunków społeczno-ekonomicznych w lokalnym kontekście; – nacisk na współpracę międzynarodową (UE, UNDP, UNIDO, IRENA^{b)}) – wspieranie instytucji badawczych i programów badawczych w krajach partnerskich; – tematyczny nacisk na PPP (Partnerstwa Publiczno-Prywatne);	– wsparcie analiz i pilotażowych projektów związanych z globalnym rynkiem węglowym	– finansowanie i strategiczno-operacyjne współuczestnictwo w <i>Global Environment Facility</i> (GEF); – wspieranie zwiększonego uwzględniania energii odnawialnej i efektywności energetycznej przez międzynarodowe instytucje finansowe – dążenie do udziału w specjalnych programach międzynarodowych instytucji finansowych dot. energii odnawialnej	– BMWF/Federalne Ministerstwo ds. Gospodarki, Rodziny i Młodzieży – współpraca Austrii i Chin w zakresie ochrony środowiska i energii odnawialnej (transfer technologii i <i>know-how</i> dotyczący austriackich standardów dla przemysłu technologii środowiskowej oraz realizacja konkretnych projektów pilotażowych) – projekty INTERREG w dziedzinie efektywności energetycznej

^{a)} Federalne Ministerstwo Rolnictwa, Leśnictwa, Środowiska i Gospodarki Wodnej.

^{b)} International Renewable Energy Agency.

Źródło: BMEIA, 2009, s. 40.

Obecnie realizowany program austriackiej polityki rozwojowej na lata 2022–2024 sytuuje bezpieczeństwo energetyczne w ramach priorytetu A: „Zwalczanie ubóstwa poprzez wspieranie rozwoju gospodarczego i społecznego” (BMEIA, 2022, s. 15). Powtarza on założenia wcześniejszych dokumentów: dostęp do zrównoważonych, nowoczesnych i przystępnych cenowo rozwiązań energetycznych jest warunkiem koniecznym dla zrównoważonego rozwoju i realizacji zobowiązań wynikających z paryskiego porozumienia klimatycznego z 2015 r. Austria wspiera zatem kraje i regiony partnerskie w budowie zdolności, transferze wiedzy i technologii oraz tworzeniu korzystnych warunków ramowych dla inwestycji w zrównoważone rozwiązania energetyczne i technologie oraz efektywność energetyczną (BMEIA, 2022, s. 17). Celem jest, by OEZA zainwestowała 20% środków projektowych w inicjatywy związane z zrównoważonym dostarczaniem energii i efektywnością energetyczną. Aktywność w tym sektorze przejawia się w:

- wspieraniu programów, które łączą efektywność energetyczną z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w przemyśle;
- wsparciu tworzenia regionalnych centrów ds. odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej w Afryce, Azji, na Pacyfiku i Karaibach;
- poprawie dostępu do zrównoważonych rozwiązań energetycznych (np. niskoemisyjne kuchenki, wysokowydajne urządzenia grzewcze, systemy solarne do ogrzewania lub chłodzenia, do podgrzewania wody, zdecentralizowane źródła energii) zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich, także poprzez współpracę z austriackimi firmami w tym obszarze;
- wspieraniu inwestycji w odnawialne źródła energii, efektywność energetyczną i elektromobilność, m.in. poprzez tworzenie korzystnych warunków ramowych, pomoc w opracowywaniu projektów, organizację spotkań partnerskich oraz dostarczanie informacji rynkowych;
- wzmocnianiu lokalnego sektora prywatnego i współpracy międzysektorowej w krajach i regionach partnerskich; wsparciu innowacyjnych *start-up*-ów w dziedzinie *zrównoważonej energii* w krajach partnerskich;
- zaangażowaniu kobiet w kształtowanie procesów politycznych w tym obszarze oraz wsparcie ich kwalifikacji jako specjalistek ds. energii, wody i rolnictwa;
- transferze technologii, rozwijaniu zdolności (szkolenia) i edukacji społeczeństwa;
- wzmocnianiu Wiednia jako *Energy-Hub Vienna* (będącego siedzibą m.in. UNIDO, IAEA, IIASA, SEforALL, OPEC *Fund for International Development*, REEEP, OSCE) w celu lepszego wykorzystania synergii w obszarze polityki energetycznej na forum międzynarodowym (BMEIA, 2022, s. 17).

Strategia wdrażania zrównoważonego rozwoju energetycznego w OEZA

Według wstępnych danych w 2023 r. Austria przekazała 2 mld USD oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA), co stanowiło 0,38% jej DNB. Tym samym zajęła 15. miejsce wśród krajów Komitetu Pomocy Rozwojowej (DAC) pod względem ODA w relacji do DNB, oraz 19. mając na uwadze wielkość przekazywanej pomocy (OECD, 2024, Austria). Austria przeznaczyła w 2022 roku większą część swojej oficjalnej po-

mocy rozwojowej (ODA) na pomoc dwustronną – 58,8% całkowitych wypłat ODA. W tym 17% były to ukierunkowane wkłady do organizacji wielostronnych. Pozostałą część – 41,2% całkowitej ODA stanowiły wkłady podstawowe na rzecz organizacji wielostronnych (OECD, 2024, Austria).

Program rządu na lata 2020–2024 wyznacza jako jeden z priorytetów polityki zagranicznej aktywne promowanie Austrii jako siedziby organizacji międzynarodowych (około 50, BMEIA, 2022a, s. 144) oraz lokalizacji międzynarodowych rokowani i konferencji, a także konsolidowanie wizerunku Austrii jako międzynarodowego ośrodka administracyjnego, dialogu i dyplomacji międzynarodowej. Ponadto, Wiedeń ma pełnić funkcję *hub-u*/centrum bezpieczeństwa i zrównoważonego rozwoju ze szczególnym naciskiem na kwestie energii, rozwoju i dyplomacji klimatycznej (Bundeskanzleramt, 2020, s. 132). Federalna ustawa o wzmocnieniu pozycji Austrii jako międzynarodowego ośrodka siedzib i konferencji (*Amtssitzgesetz–ASG*, 2024) stanowi odpowiednie ramy prawne. Zgodnie z jej postanowieniami, jeśli spełnione są określone w ustawie przesłanki – jak działalność leżąca w interesie polityki zagranicznej Austrii oraz bliskie powiązania z organizacją międzynarodową – federalny minister ds. europejskich i międzynarodowych może w drodze rozporządzenia przyznać status międzynarodowej organizacji pozarządowej lub quasi-organizacji międzynarodowej *QuiO* (obecnie 9 organizacji z siedzibą w Wiedniu ma ten status, w tym *Sustainable Energy for All/SEforAll* i *Renewable Energy and Energy Efficiency Partnership*, REEEP).

Dla uzyskania większej synergii inicjatyw w obszarze energii organizacje międzynarodowe i pozarządowe utworzyły platformę dialogu – *Vienna Energy Club*⁴. Do tych organizacji należą m.in. Wspólnota Energetyczna (*Energy Community*), Biuro Łącznikowe Partnerstwa na rzecz Energii Odnawialnej i Efektywności Energetycznej (*REEEP*) oraz Inicjatywa Zrównoważonej Energii dla Wszystkich (*SEforALL*) (BMEIA, 2022a, s. 149). *SEforALL* to quasi-międzynarodowa organizacja (*QuiO*) z siedzibą w Wiedniu, założona w 2011 r. przez ówczesnego sekretarza generalnego ONZ, Ban Ki-moona. Działa ona w ramach celów zrównoważonego rozwoju (*SDGs*) na rzecz realizacji celu 7 – osiągnięcia dostępnej i czystej energii dla wszystkich do 2030 r. Austriacka Współpraca Rozwojowa jest jednym z jej głównych donatorów (*Our*). *SEforALL* wspiera lokalne rozwiązania w Azji i Afryce, w tym model biznesowy *Pay-As-You-Go*, polegający na nabywaniu kredytów na korzystanie z produktów energetycznych, takich jak panele i kuchenki słoneczne, poprzez zakup bezpośredni lub na raty. W krótkim czasie poprawia się jakość życia ludzi żyjących w ubogich obszarach wiejskich. Innym lokalnym podejściem jest wykorzystanie potencjału kobiet i istniejących już sieci społecznościowych, szczególnie na obszarach wiejskich (ADA, BMEIA, 2023, s. 8–9).

Kolejnym przykładem multilateralnego zaangażowania na rzecz transformacji energetycznej i zrównoważonej energii (cel 7 i 13) jest austriackie wsparcie projektów Or-

⁴ *Energy Community*, *International Atomic Energy Agency* (IAEA), *International Institute for Applied Systems Analysis* (IIASA), *Organization of the Petroleum Exporting Countries* (OPEC), *OPEC Fund for International Development*, *Organization for Security and Co-operation in Europe* (OSCE), REEEP, SEforALL, *United Nations Industrial Development Organization* (UNIDO), *World Energy Council Austria* (WEC).

ganizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego (UNIDO) w ramach tworzenia przy współpracy ze wspólnotami gospodarczymi krajów rozwijających się Globalnej Sieci Regionalnych Centrów Zrównoważonej Energii (*the Global Network of Regional Sustainable Energy Centres GN-SEC*) oraz organizowane co dwa lata *Vienna Energy Forum*. Od 2010 r. Austriacka Współpraca Rozwojowa jest kluczowym donatorem UNIDO w zakresie tworzenia regionalnych centrów energii odnawialnej i efektywności energetycznej za pośrednictwem BMEIA oraz Austriackiej Agencji Rozwoju (ADA)⁵. Celem jest wsparcie politycznych i gospodarczych ram dla forsowania wykrzystania zrównoważonych rozwiązań energetycznych w regionach, wzmacnianie lokalnych i regionalnych zdolności oraz kształtowanie regionalnych rynków i łańcuchów wartości. Ważnym elementem jest jednocześnie tworzenie miejsc pracy oraz wzmacnianie praw kobiet i dzieci. Centra te stanowią impuls do zmian społecznych w kierunku zrównoważonych rozwiązań energetycznych i neutralności klimatycznej. Obecnie (stan na październik 2024) istnieje ich dziewięć: w Afryce (Egipt, Angola, Wyspy Zielonego Przylądka, Namibia, Uganda), na Pacyfiku (Tonga), na Karaibach (Barbados), w Ameryce Środkowej (Salwador), Himalaje-Hindukusz (Nepal). Aktualnie sieć rozwija się o nowe centra w Azji Środkowej (Azerbejdżan) oraz, by zwiększyć zasięg geograficzny w 2021 r. podpisano deklarację o współpracy GN-SEC między Latinoamerykańską Organizacją Energetyczną (OLADE) a UNIDO, tworząc centrum w Ekwadorze. Centra te uzyskały aprobatę ponad 113 ministrów energii i/lub głów państw, obejmują swoim zasięgiem 41 z 46 krajów najslabiej rozwiniętych (LDC) oraz 35 z 39 małych rozwijających się państw wyspiarskich (SIDS) (*Background*).

Wspólnie m.in. z *Nordic Development Found* Austriacka Współpraca Rozwojowa wspiera *Energy and Environment Partnership Africa (EEP Africa)*, udzielający dotacji na początkową działalność firm oraz pożyczek na lokalne innowacyjne projekty z zakresu czystej energii, technologii, modeli biznesowych i z zakresu świadczenia usług w 17 krajach Afryki Południowej i Wschodniej (*Financing*). Przykładem takich przedsięwzięć jest *start-up Green Impact Technologies* w Malawi, przetwarzający biodegradowalne odpady na biogaz. Jednocześnie powstająca w tym procesie gnojowica, przekształcana jest w nawóz organiczny i sprzedawana rodzimym rolnikom. Ponadto *start-up* oferuje swoim klientom inne czyste i niedrogie rozwiązania energetyczne, jak pompy wodne zasilane energią słoneczną, systemy solarne dla gospodarstw domowych oraz ulepszone kuchenki. Z kolei w Kenii prowadzony przez kobiety *start-up Tree_Sea.mals*, opracował solarne zasilane magazyny chłodnicze dla ubogich pasterzy, sprzedających wyroby mięsne na targu w Nairobi. Sprzedawcy mogą wynajmować powierzchnię magazynową w zależności od potrzeb, zgodnie z modelem *Pay as you chill* „płać za użycie”. W ramach partnerstwa publiczno-prywatnego zainicjowanego przez międzynarodową organizację charytatywną działającą na rzecz rozwoju

⁵ Dotychczas ADA wspierała procesy związane z tworzeniem *ECOWAS Center for Renewable Energy and Energy Efficiency (ECREEE)*, *East African Centre for Renewable Energy and Energy Efficiency (EACREEE)*, *SADC Centre for Renewable Energy and Energy Efficiency (SACREEE)*, *Pacific Centre for Renewable Energy and Energy Efficiency (PCREEE)*, *Caribbean Centre for Renewable Energy and Energy Efficiency (CCREEE)*, *Renewable Energy and Energy Efficiency Capacity for the Hindu Kush Himalaya (REEECH)* i *SICA Centre for Renewable Energy and Energy Efficiency (SICREEE)*.

Practical Action East Africa oraz *East African Power* – firmą specjalizującą się w rozwoju energii odnawialnej, powstał pierwszy hybrydowy mikro-park przemysłowy w Rwandzie, dzięki stworzeniu mini elektrowni na rzece Rubagabaga o mocy 280 kW (ADA, BMEIA, 2023, s. 14–15).

Austria angażuje się również w unijny program wsparcia technicznego *GET.transform*, który ma na celu zapewnienie niezbędnych zasobów, wiedzy oraz technologii, umożliwiających skuteczną transformację energetyczną w krajach Afryki i Ameryki Łacińskiej. Szczególnie obawy dotyczące stabilności sieci, a także brak wiedzy technicznej oraz niepewność co do bezpieczeństwa inwestycji utrudniają transformację energetyczną w krajach rozwijających się i gospodarkach wschodzących. W Peru pomoc *GET.transform* ukierunkowana była m.in. na przygotowanie do wprowadzania większych ilości energii odnawialnej do sieci oraz na jej stabilizację. W Mozambiku rewizji poddane zostało krajowe prawo energetyczne i uchwalono pierwszy kompleksowy zbiór przepisów dotyczących zdecentralizowanego zaopatrzenia w energię. Doświadczenia zdobyte na poziomie krajowym są również wykorzystywane w projektach regionalnych. *GET.transform* współpracuje z innymi międzynarodowymi organizacjami aktywnymi w sektorze energii, co pozwala na globalne rozpowszechnianie bardziej efektywnych rozwiązań (ADA, BMEIA, 2023, s. 10–11).

Międzynarodowa organizacja non-profit *Global Women's Network for the Energy Transition* (GWNET), założona w 2017 r. w Wiedniu, tworzy globalną sieć, której celem jest wspieranie kobiet pracujących w obszarze zrównoważonej energii na różnych etapach kariery, zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym. Na platformie *Women Expert in Energy* swoje profile zamieściło już więcej niż/przeszło 4000 kobiet. Ponad 500 kobietom zapewniono mentoring (ADA, BMEIA, 2023, s. 13; *GWNET*). Od 1 lipca 2024 r. do 30 czerwca 2028 GWNET realizuje projekt ze środków OEZA⁶, mający na celu wzmocnienie pozycji kobiet w sektorze zrównoważonej energii w państwach Wspólnoty Rozwoju Afryki Południowej (*Southern African Development Community*, SADC) (*Energising...*).

Obecnie (stan na 30.10.2024 r.) przy współfinansowaniu Austriackiej Współpracy Rozwojowej realizowane jest 14 projektów w zakresie energii na łączną kwotę 24 112 065,00 euro, obejmujące szerzej Afrykę Zachodnią, Wschodnią i Południową, Afrykę Subsaharyjską, Oceanię oraz pojedyncze kraje: Mołdawię i Burkina Faso (*Laufende...*). Na uwagę zasługuje realizowany przez ADA już od 15 lat projekt „SOLTRAIN” (*SOLTRAIN*), obecnie kontynuowany jako SOLTRAIN+. Inicjatywa wspiera wykorzystanie energii słonecznej w Botswanie, Lesotho, Namibii, Zimbabwie i Południowej Afryce. Celem jest nie tylko rozwój niezbędnej infrastruktury, ale również szkolenie ekspertów, którzy będą w stanie zagwarantować obsługę techniczną i konserwację tych instalacji. Szczególny nacisk położony został na kobiety. Kolejnym celem jest podniesienie świadomości na temat znaczenia energii odnawialnej dla ochrony środowiska i klimatu. W jubileuszowym wydaniu „Weltnachrichten” z okazji 20-lecia Austriackiej Agencji Rozwojowej eksponuje się jego znaczenie „dzięki »SOLTRAIN« każdego roku oszczędza się 2 000 ton CO₂. To historia sukcesu, która jeszcze się nie kończy” (ADA, BMEIA, 2024, s. 19).

⁶ W kwocie 896 530,00 euro.

W ramach bilateralnej współpracy rozwojowej Austrii wyróżnia się zaangażowanie w Bhutanie, który do 2023 r. był jednym z priorytetowych krajów OEZA. Współpraca między Austrią a Bhutanem rozpoczęła się już w latach 60. i nasiliła w latach 70., początkowo obejmując sektory takie jak leśnictwo i turystyka. Po sformalizowaniu partnerstwa rozwojowego w 1989 r. wspólne działania nabrały tempa, obejmując kolejne sektory ochrony dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej energetyki, ochrony środowiska, zarządzanie i praworządność. Przez ostatnie trzy dekady austriackie *know-how* w obszarach energetyki wodnej, turystyki i administracji publicznej przyczyniły się do rozwoju trwałej współpracy oraz zapoczątkowały pozytywne zmiany. Dzięki elektrowniom wodnym wybudowanym przy wsparciu finansowym i technicznym Austrii Bhutan generuje obecnie dochody na kluczowe wydatki publiczne, nowo wybudowane sądy wzmacniają praworządność; zapewnione są profesjonalne usługi mediacyjne; osoby niepełnosprawne mają lepszy dostęp do usług publicznych; młodzi urzędnicy otrzymują wsparcie mentorsko-doradcze; prawa kobiet uległy wzmocnieniu, a alternatywne źródła energii przyczyniają się do ochrony klimatu.

W latach 1989–2022 austriacka oficjalna pomoc rozwojowa dla Bhutanu osiągnęła łączną wartość ok. 98 mln euro. Obejmowała różne instrumenty, głównie pożyczki i dotacje. Kluczowymi sektorami wsparcia były energetyka wodna, dobre rządy i turystyka. Od 2009 r. na dobre rządy przeznaczono 15 mln euro, z czego około 70% skierowano na wsparcie sektora sprawiedliwości. W obszarze energii odnawialnej pomoc obejmowała finansowanie elektryfikacji w 11 dystryktach w wysokości 17,1 mln euro w latach 2001–2018, projekty w sektorze energetyki słonecznej o wartości 1,8 miliona euro od 2015 roku oraz 3,7 mln euro od 2014 roku na rozwój pracowników elektrowni wodnych. Dodatkowo sektor turystyczny uzyskał środki w wysokości 6,8 mln euro na profesjonalizację i rozwój (ADA, 2024, s. 6–7).

Kluczowe znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa energetycznego Bhutanu mają trzy elektrownie wodne o łącznej mocy 192,6 MW Rangjung (1996 r.), Basochu (2001 r. i 2004 r.) i Dagachhu (2015 r.), zaprojektowane i wybudowane przy finansowym (łącznie ok. 20 mln euro) i technicznym wsparciu Austrii. Pierwsza elektrownia Rangjung sfinansowana została w 100% przez Austrię, w przypadku ostatniej Dagachhu Austria służyła jedynie wiedzą techniczną i pomocą w pozyskaniu kredytów. Transfer wiedzy i umiejętności od austriackich ekspertów do bhutańskich specjalistów przyczynił się do stworzenia wykwalifikowanej lokalnej siły roboczej, co ma kluczowe znaczenie dla niezależności Bhutanu w produkcji energii z wykorzystaniem energii wodnej. Austriackie *know-how* sprawdza się obecnie w projektach hydroenergetycznych realizowanych przez bhutańską *Druk Green Power Corporation*, która wspólnie z austriacką firmą Andritz Hydro utworzyły *joint venture Bhutan Automation* (ADA, 2024, s. 28–31; ADA, BMEIA, 2023a, s. 14–17). Oprócz podniesienia poziomu produkcji energii elektrycznej, wsparcie Austrii miało inne korzystne skutki: zwiększyło dochody publiczne na finansowanie opieki zdrowotnej i edukacji oraz uwzględniało aspekty środowiskowe i ekologiczne, takie jak utrzymanie minimalnego przepływu ekologicznego wody przy budowie elektrowni wodnych. W 2000 roku zaledwie 31,15% ludności Bhutanu miało dostęp do elektryczności, przy czym stan ten na obszarach wiejskich wynosił tylko 8,8% w porównaniu do 96,74% w miastach. Istotny postęp nastąpił w latach 2005, 2007 i 2012. A do 2021 r. zarówno populacja miejska, jak i wiejska osiągnęła

powszechny dostęp do elektryczności. Zmiana ta była możliwa dzięki zaangażowaniu w dotarcie do najbardziej odległych rejonów. Co więcej w 2021 r. bhutański rząd, również przy wsparciu Austrii przyjął wytyczne polityki zrównoważonego wykorzystania energii wodnej (ADA, 2024, s. 30–31).

Bhutan opuścił grono najmniej rozwiniętych krajów i awansował do grupy krajów o niższym średnim dochodzie w 2023 r. Po pomyślnym osiągnięciu celów współpracy rozwojowej Austria zamknęła swoje biuro koordynacyjne w Thimphu pod koniec 2023 r.

Uwagi końcowe

Międzynarodowa pomoc wspierająca ambitne cele w zakresie zrównoważonego rozwoju energetycznego wymaga dobrze skonstruowanych programów, skutecznych organów regulacyjnych oraz szczególnej uwagi na kwestie finansowania przedsiębiorstw użyteczności publicznej. Co więcej, coraz większa koncentracja pomocy na odnawialnych źródłach energii, obejmuje również aspekty pozatechniczne, jak budowanie zdolności, szkolenia i tworzenie ramowych polityk. Austriacka Współpraca Rozwojowa, definiując energię jako środek do osiągnięcia swoich celów zarówno kanałami wielostronnymi, jak i we współpracy dwustronnej, kładzie nacisk na aktywne uczestnictwo państw Globalnego Południa w globalnej transformacji energetycznej, przechodząc od dominacji importowanych paliw kopalnych do przyszłości z powszechnie dostępnymi, przystępnymi cenowo usługami energii odnawialnej oraz zrównoważonym bilansem płatniczym. Kluczowe znaczenie mają tu polityki budowania zdolności i tworzenie ram regulacyjnych, które m.in. umożliwią wykorzystanie inwestycji prywatnych oraz budowanie partnerstw publiczno-prywatnych. Doskonałym przykładem jest tu ponad 30-letnie zaangażowanie rozwojowe Austrii w Bhutanie i jego osiągnięcia w dziedzinie energetyki wodnej. Jednocześnie wojna w Ukrainie i kryzys energetyczny jest katalizatorem dla transformacji energetycznej promowanej przez Wiedeń. Wysokie ceny ropy i gazu przekształcają dotychczasowy wzrost odnawialnych źródeł energii w prawdziwy *boom*. Polityka klimatyczna tworzy nowe sektory, które generują zatrudnienie i dają szansę wszystkim krajom. Z drugiej strony obecna ekspansja energetyczna, często polega na dodawaniu źródeł energii odnawialnej do trwających, a nawet rozwijających się operacji związanych z paliwami kopalnymi, które nadal pozostają w centrum strategii bezpieczeństwa energetycznego, niezależnie od wcześniejszych zobowiązań klimatycznych. Zmiany klimatu wymagają interwencji państw w zakresie planowania złożonych systemów energetycznych, transportowo-logistycznych i produkcyjnych. Jak również zdecydowanego działania w sektorach, które nie przynoszą zysków. Transformacja energetyczna pozostaje wciąż wyzwaniem zarówno dla międzynarodowych dawców pomocy rozwojowej, jak i dla krajów rozwijających się.

Author Contributions

Conceptualization (Konceptualizacja): Anna Paterek

Data curation (Zestawienie danych): Anna Paterek

Formal analysis (Analiza formalna): Anna Paterek

Writing – original draft (Piśmiennictwo – oryginalny projekt): Anna Paterek
Writing – review & editing (Piśmiennictwo – sprawdzenie i edytowanie): Anna Paterek
Competing interests: The author have declared that no competing interests exist
(Sprzeczne interesy: Autor oświadczył, że nie istnieją żadne sprzeczne interesy)

Bibliografia

- ADA (2015), *Focus: Water – Energy – Food Security*, “Nexus”, June 2015, https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Publikationen/Fokuspapiere/Englisch/Focus_Nexus.pdf, 10.10.2024.
- ADA (2024), *3 Decades 2 Countries 1 Vision, A journey through the partnership between Austria and Bhutan 1989–2023*, https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Publikationen/Broschueren/Bhutan_1989-2023.pdf, 30.10.2024.
- ADA, BMEIA (2023), *Mit Energie in die Zukunft*, „Weltnachrichten“, 3/2023, https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Weltnachrichten/2023/3_2023_WNR.pdf, 15.10.2024.
- ADA, BMEIA (2023a), *Bhutan: Der Donnerdrache steigt auf*, „Weltnachrichten“ 4/2023, https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Weltnachrichten/2023/4_2023_WNR.pdf, 30.10.2024.
- ADA, BMEIA (2024), *20 Jahre Austrian Development Agency: Gemeinsam Zukunft gestalten*, „Weltnachrichten“ 3/2024, https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Weltnachrichten/2024/WNR_3_2024.pdf, 30.10.2024.
- Amtssitzgesetz-ASG* (2024), *Bundesgesetz zur Stärkung Österreichs als internationaler Amtssitz- und Konferenzstandort*, <https://ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/20011502/ASG%2c%20Fassung%20vom%2002.01.2024.pdf?FassungVom=2024-01-02>, 15.10.2024.
- Background*, <https://www.gn-sec.net/content/background>, 30.10.2024.
- BMEIA (2006, 2009), *Energie für Nachhaltige Entwicklung. Leitlinien der Österreichischen Entwicklungs- und Ostzusammenarbeit*, Wien, https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Publikationen/Leitlinien/LL_Energie_Juni2009_DE.pdf, 10.10.2024.
- BMEIA (2009), *Strategischer Leitfaden Umwelt und Entwicklung der österreichischen Entwicklungspolitik*, https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Publikationen/Strategien/Strat_Leitfaden_Umwelt_Sept2009_DE.pdf, 10.10.2024.
- BMEIA (2022), *Dreijahresprogramm der österreichischen Entwicklungspolitik 2022–2024*, https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Publikationen/3_JP/2022-2024_Dreijahresprogramm.pdf, 10.10.2024.
- BMEIA (2022a), *Außen- und Europapolitischer Bericht 2022*, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Publikationen/AEPB/APB_2022_DE_web.pdf, 10.10.2024.
- Bundeskanzleramt (2020), *Aus Verantwortung für Österreich. Regierungsprogramm 2020–2024*, Wien, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:7b9e6755-2115-440c-b2ec-cbf64a931aa8/RegProgramm-lang.pdf>, 12.10.2024.
- Bundeskanzleramt (2024), *Österreichische Sicherheitsstrategie (ÖSS) 2024*, https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:941a3cb3-7320-4c31-a4d2-3307f57faad3/sicherheitsstrategie_oesterreich_2024.pdf, 10.10.2024.
- Cele zrównoważonego rozwoju*, <https://www.un.org.pl/>, 10.10.2024.
- Energising Women To Advance The Energy Transition In The Sadc Region*, <https://www.entwicklung.at/projekte/detail/energising-women-to-advance-the-energy-transition-in-the-sadc-region>, 30.10.2024.

- EZA-Gesetz* (2002), https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/2002_49_1/2002_49_1.pdf, 10.10.2024.
- EZA-Gesetz* (2003), https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/2003_65_1/2003_65_1.pdf, 10.10.2024.
- Financing*, <https://eepafrica.org/financing>, 30.10.2024.
- Freund C., Rittberger V. (2001), *Utilitarian-liberal foreign policy theory*, w: *German Foreign Policy Since Unification. Theories and Case Studies*, red. V. Rittberger, Manchester–New York.
- GWNET*, <https://www.globalwomensnet.org/>, 30.10.2024.
- Laufende Projekte. Energie*, <https://www.entwicklung.at/projekte/laufende-projekte/map/topic/12/>, 30.10.2024.
- OECD (2024), *Development Co-operation Profiles 2024, Austria*, https://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-profiles_2dcf1367-en, 20.10.2024.
- Our funders & partners*, <https://www.seforall.org/who-we-are/our-funders-partners>, 30.10.2024.
- The Palgrave Handbook of Contemporary International Political Economy* (2023), ed. by Timothy M. Shaw, Laura C. Mahrenbach, Renu Modi, Xu Yi-chong, Palgrave Macmillan, London, <https://doi.org/10.1057/978-1-137-45443-0>, 30.10.2024.
- SOLTRAIN*, <https://www.soltrain.org/>, 30.10.2024.

Streszczenie

Artykuł poddaje analizie sposób forsowania zrównoważonego gospodarowania energią w austriackiej współpracy rozwojowej zarówno w ramach współpracy wielostronnej, jak i bilateralnej, koncentrując się na jej koncepcyjnych założeniach oraz praktycznej realizacji. Analiza opiera się na hipotezie zakładającej realizację austriackiej pomocy rozwojowej jako integralnego składnika polityki zagranicznej i współpracy międzynarodowej, a także adaptacji jej założeń do niestabilnych uwarunkowań środowiska zewnętrznego.

Słowa kluczowe: Austria, współpraca rozwojowa, oficjalna pomoc rozwojowa, ODA, zrównoważona energia, Bhutan

Sustainable energy development in Austria's development cooperation policy

Summary

The article analyzes the approach to promoting sustainable energy management in Austrian development cooperation, both within multilateral and bilateral frameworks, focusing on its conceptual assumptions and practical implementation. The analysis is based on the hypothesis that Austrian development aid is implemented as an integral component of foreign policy and international cooperation, with its principles being adapted to the unstable conditions of the external environment.

Key words: Austria, development cooperation, official development assistance, ODA, sustainable energy, Bhutan